

НОТАРІУС ЯК ОСОБА, ЩО ВІДПОВІДАЄ ПЕВНИМ КВАЛІФІКАЦІЙНИМ ВИМОГАМ

Ждан М. Д.,

*доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,
господарського та трудового права
Харківського національного педагогічного
університету ім. Г. С. Сковороди,
канд. юрид. наук, доцент*

Захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб – одне із завдань, що покладено на різноманітні державні органи та недержавні інституції, зокрема нотаріат. Відповідно до Закону України «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 року (далі – Закон), нотаріат в Україні – це система органів і посадових осіб, на яких покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності¹.

В свою чергу, аналіз законодавства, яке регламентує діяльність нотаріату в Україні, дає можливість зробити висновок, що нотаріус – це уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або займається незалежною професійною нотаріальною діяльністю. При цьому необхідно відзначити, що нотаріус – це особа, яка відповідає певним кваліфікаційним вимогам.

Відповідно до ч. 2 ст. 3 Закону нотаріусом може бути громадянин України, який має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи у сфері права не менш як шість років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори – не менш як три роки, склав кваліфікаційний іспит і отримав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Не може бути нотаріусом особа, яка має судимість, обмежена у дієздатності або визнана недієздатною за рішенням суду.

Так, особа, яка виявила бажання скласти кваліфікаційний іспит на право на заняття нотаріальною діяльністю, повинна надати до Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головного управління юстиції в області, місті Києві чи Севастополі документ, що підтверджує наявність у особи **повної вищої юридичної освіти**. Що це за документ?

¹ Про нотаріат : Закон України від 2.09.93 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.

Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р., який сьогодні визначає основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з вищими навчальними закладами на принципах автономії вищих навчальних закладів, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях¹, не дає нам можливості однозначно відповісти на вищезазначене запитання.

Закон України «Про вищу освіту» взагалі не містить норми щодо повної вищої освіти, а веде мову лише про вищу освіту, під якою слід розуміти сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти (п. 5 ч. 1 ст. 1). В свою чергу, ст. 5 (Рівні та ступені вищої освіти) Закону України «Про вищу освіту» закріплює, що підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітньо-професійними, освітньо-науковими, науковими програмами на таких рівнях вищої освіти: початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; перший (бакалаврський) рівень; другий (магістерський) рівень; третій (освітньо-науковий) рівень; науковий рівень.

Здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти передбачає успішне виконання особою відповідної освітньої (освітньо-професійної чи освітньо-наукової) або наукової програми, що є підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти: 1) молодший бакалавр; 2) бакалавр; 3) магістр; 4) доктор філософії; 5) доктор наук.

Аналіз норми щодо успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-професійної (освітньої) програми не дає можливості однозначно стверджувати, якого рівня освіти, зокрема першого (бакалаврського) чи другого (магістерського), достатньо для того, щоб мати право на здачу кваліфікаційного іспиту на право на заняття нотаріальною діяльністю.

Але беручи до уваги той факт, що нотаріус – це особа, діяльність якої спрямована на охорону та захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, вона повинна мати, вважаємо, другий (магістерський) рівень вищої освіти, який передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь,

¹ Про вищу освіту : Закон України від 01.07.14 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37-38. – Ст. 2004.

навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності.

В свою чергу, документом, що підтверджує виконання особою відповідної освітньої (наукової) програми та проходження атестації, є диплом, зокрема диплом молодшого бакалавра, диплом бакалавра, диплом магістра, диплом доктора філософії чи диплом доктора наук.

Беручи до уваги вищевикладене, вважаємо, що особа, яка виявила бажання скласти кваліфікаційний іспит на право на зайняття нотаріальною діяльністю, повинна надати до Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головного управління юстиції в області, місті Києві чи Севастополі диплом магістра, який підтверджує наявність у особи поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок, достатніх для професійного виконання функцій, покладених на нотаріусів.

Особа, як було відзначено раніше, яка виявила бажання скласти кваліфікаційний іспит на право на зайняття нотаріальною діяльністю, повинна надати до відповідного органу певний пакет документів та **володіти державною мовою.**

Закон України «Про засади державної мовної політики» від 03.07.2012 р. зазначає, що державна мова – закріплена законодавством мова, вживання якої обов'язкове в органах державного управління та діловодства, установах та організаціях, на підприємствах, у державних закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку та інформатики тощо (ст. 1). В свою чергу, ст. 16 вищезазначеного Закону наголошує, що нотаріальне діловодство в Україні здійснюється державною мовою¹.

Тобто однією з кваліфікаційних вимог, що пред'являються до посади нотаріуса, є володіння ним державною мовою. Але відразу виникає запитання про те, яким чином сьогодні можливо довести володіння державною мовою?

Вважаємо, що це повинен бути документ встановленої форми, як це передбачено, зокрема, для державних службовців. Але відразу виникає запитання: що означає «вільне володіння державною мовою»? Наразі, на превеликий жаль, в Україні не розроблені відповідні вимоги та критерії оцінювання рівня володіння державною мовою, хоча, відповідно до п. 5 ч. 2 ст. 9 Закону України «Про громадянство України», однією із умов прийняття до українського громадянства є «володіння державною мовою, або її розуміння в обсязі, достатньому для

¹ Про засади державної мовної політики : Закон України від 03.07.2012 р. № 5029-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 23. – Ст. 218.

спілкування»¹. Тож вважаємо, що виникла нагальна необхідність розроблення відповідних вимог до оцінювання рівня володіння державною мовою.

В зв'язку з цим пропонуємо викласти ч. 2. ст. 3 Закону України «Про нотаріат» таким чином: «Нотаріусом може бути громадянин України, який має юридичну освіту (ступінь «магістр» або «спеціаліст»), володіє державною мовою (що підтверджено посвідченням щодо вільного володіння державною мовою), має стаж роботи у сфері права не менш як шість років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори – не менш як три роки, склав кваліфікаційний іспит і отримав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Не може бути нотаріусом особа, яка має судимість, обмежена у дієздатності або визнана недієздатною за рішенням суду.».

Запровадження в життя вищезазначених положень надасть змогу уникнути проблем, які існують сьогодні, при встановленні умов допуску громадян до здійснення нотаріальної діяльності.

¹ Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65.